



Національний  
університет  
«Києво-Могилянська  
академія»  
Кафедра історії



Український  
католицький університет  
Гуманітарний факультет  
Програма  
«Київське християнство»



Уманський державний  
педагогічний університет  
імені Павла Тичини  
Історичний  
факультет



Державний  
історико-  
архітектурний  
заповідник  
«Стара Умань»

## МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

## ЗЦІЛЮЮЧИ РАНИ МИНУЛОГО:

### 1768 рік в історії України

(православна, римо-католицька, унійна та юдейська  
етноконфесійні спільноти в умовах Барської  
конфедерації, Коліївщини і російської окупації)

### Круглий стіл

Історія, пам'ять та пошуки консенсусу про минуле в сучасній Україні  
за співучасті



Київська архієпархія  
Української  
Греко-Католицької Церкви



Провінція Найсвятішого  
Спасителя в Україні  
Василіянського Чину Св. Йосафата



Асоціація єврейських  
організацій і общин України  
(Ваад)



КИЇВ-УМАНЬ,  
14-15 вересня 2018 року

## ІДЕЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Започаткувати ширшу публічну дискусію про важкі сторінки минулого та пошуки консенсусу щодо історичної й культурної пам'яті в Україні на засадах примирення й інклюзивного міжконфесійного і міжнаціонального діалогу, розпочавши з критичного академічного вивчення трагічних подій на Правобережній Україні в 1768 році.

## ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Трагічні події на Правобережній Україні кінця 60-х – початку 70-х рр. XVIII ст., відомі під назвою Барської конфедерації, Коліївщини й ширше гайдамацького руху, стали наслідком складного переплетення соціальних, політичних і релігійних чинників. Вони безпосередньо позначилися на долі етноконфесійних спільнот регіону, започаткували радикально нові (часто «стимульовані» зовнішніми чинниками) соціокультурні практики різних верств місцевого люду й призвели до дестабілізації всього східноєвропейського регіону та Північного Причорномор'я.

Початок цьому поклала проголошена шляхтою 29 лютого 1768 р. Барська конфедерація, спрямована проти втручання Росії у внутрішнє життя Речі Посполитій, зокрема проти реформ, ініційованих кланом князів Чарторийських (знаменитої «Фамілії») і підтриманих королем Станіславом Августом Понятовським. Антиросійська налаштованість конфедератів та наполегливі дії російського посла Миколи Рєпніна змусили короля звернутися за допомогою до імператриці Катерини II, яка надіслала на Правобережну Україну свої війська. Гасла барських конфедератів підтримали також тодішній унійний митрополит Пилип Феліціан (Володкович, 1762-1778) і холмський владика Максиміліан (Рило, 1759-1784), яких приваблювали заклики до оборони католицької віри і релігійних прав уніатів. У підсумку ці події різко ускладнили життя локальних етноконфесійних спільнот (юдеїв, римо-католиків, уніатів і православних), адже конфедерати не тільки декларували захист католицького духовенства обидвох обрядів, але й вдавалися до переслідувань євреїв, а нечисленні місцеві православні громади силоміць змушували зрікатися «схизми».

До протистояння конфедератів з Росією додалася Коліївщина, ватажки якої активно використовували релігійну мотивацію повстання, а саме захист православ'я. До кінця червня 1768 р. гайдамаки опанували значну частину Брацлавського, Київського і навіть Подільського воєводств, однак невдовзі були зупинені та розгромлені підрозділами генерала Михайла Кречетнікова. Врешті-решт, після поразки конфедератів під Бердичевом царська армія і річпосполитські війська у другій половині 1768 р. почали «втихомирювати» гайдамаків, однак навіть після затухання активної фази повстання їхні ватаги ще деякий час продовжували діяти в регіоні. Іншим важливим чинником, що провокував міжконфесійну напругу в регіоні, була конфесійна риторика і практична діяльність Православної Церкви, стимульована політичними й ідеологічними міркуваннями та прямою підтримкою російської влади. Станом на 1773 р. тут було створено 23 благочинія та «переведено на ортодоксію» бл. 1900 унійних парафій, що часто супроводжувалося примусом. Архівні джерела недвозначно засвідчують, що зречення руськими католицькими священиками єдності з Римом у багатьох випадках «стимулювала» російська армія – достоту як перехід на унію тутешніх православних парохів у 1768 р. відбувався з примусу конфедератів. Короткотривала в часі діяльність Барської конфедерації, кривавий спалах Коліївщини й активізація гайдамацького руху дезорганізували соціальну структуру на Правобережній Україні, змінили геополітичне співвідношення сил у регіоні, пришвидшили поділи Речі Посполитої та інкорпорацію краю до складу Російської імперії.

## **ТЕМАТИКА КОНФЕРЕНЦІЇ**

З огляду на недослідженість багатьох аспектів кривавих подій 1768 року, тематика конференції буде зосереджена на:

- 1) з'ясуванні долі локальних етноконфесійних спільнот регіону – головно євреїв, поляків і українців східного обряду;
- 2) вивченні особливостей добровільних і примусових конверсій православних, уніатів, латиників і юдеїв;
- 3) дослідженні застосовуваних мирянами і клиром практик пристосування й опору в умовах дій конфедератів та російської окупації краю;
- 4) зверненні особливої уваги на артикуляцію різними верствами місцевого населення усталених і новосформованих стереотипів, конфесійних упереджень і фобій, вибір життєвих стратегій тощо;
- 5) представленні актуальних засобів міжкультурної комунікації в умовах brutального насилля та впливу зовнішніх факторів – дій конфедератів і військового та дипломатичного втручання Росії.

## **ПАНЕЛЬНІ ЗАСІДАННЯ**

*У рамках конференції передбачається організація чотирьох панельних засідань*

1. Правобережна Україна в останній третині XVIII ст. (геополітика, демографія, соціум, територія, культурне і релігійне життя)
2. Православна етноконфесійна спільнота в умовах Барської конфедерації, Коліївщини і російської окупації
3. Унійна та римо-католицька етноконфесійні спільноти в умовах Барської конфедерації, Коліївщини і російської окупації
4. Юдейська етноконфесійна спільнота в умовах Барської конфедерації, Коліївщини і російської окупації
5. Умань та Уманський василіянський монастир у подіях 1768 року

## **ПІДСУМКОВА ПУБЛІЧНА ДИСКУСІЯ (КРУГЛИЙ СТІЛ)**

**Історія, пам'ять та пошуки консенсусу про минуле в сучасній Україні**

## **МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ:**

*14 вересня 2018 р.*

**Національний університет «Києво-Могилянська академія»**  
(м. Київ, вул. Сковороди, 2; другий поверх Музею НаУКМА) –

*15 вересня 2018 р.*

**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини**  
(м. Умань Черкаської обл., вул. Садова, 2)

**Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань»**  
(м. Умань Черкаської обл., вул. Небесної Сотні, 31)

## **РЕГЛАМЕНТ:**

доповідь – до 25 хв. (на пленарній сесії – до 30 хв.),  
виступ у дискусії – до 5 хв.

## **СПІВКООРДИНАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:**

*Ігор Кривошея*, кандидат історичних наук,  
професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання  
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини  
(тел.: (067) 90-20-088; e-mail: igorkryvosheia@gmail.com)

*Ігор Сkochиляс*, доктор історичних наук,  
проректор з наукової роботи Українського католицького університету  
(тел.: (067) 67-41-443; e-mail: ihorskoch@ucu.edu.ua; skochyk@gmail.com)

*Наталія Яковенко*, доктор історичних наук,  
професор кафедри історії Національного університету  
«Києво-Могилянська академія»  
(e-mail: n.yakovenko@ukma.edu.ua)

*Максим Яременко*, доктор історичних наук,  
професор кафедри історії Національного університету  
«Києво-Могилянська академія»  
(тел.: (097) 98-39-515; e-mail: m.yaremenko@ukma.edu.ua)

## **Науковий секретар конференції:**

*Іван Альмес*, аспірант кафедри нової і новітньої історії України  
Українського католицького університету  
(тел.: (098) 49-61-531; e-mail: almes.ns@gmail.com)